

Eeuwig duurmelken bij geiten?

Duurmelken bij geiten raakt ingeburgerd en wordt steeds meer een integraal onderdeel van het management op biologische geitenhouderijen. Duurmelken voorkomt gezondheidsproblemen door aflammeren en geeft een hogere productie, meer arbeidsrust en minder ongewenste bokjes. Sommige bedrijven willen toewerken naar een strategie van eeuwig duurmelken. In dit BioKennisbericht enkele algemene handvatten voor duurmelken en een verkennende berekening voor een strategie van eeuwig duurmelken.

Eeuwig duurmelken ligt voor biologische bedrijven het meest voor de hand omdat zij met hun strenge randvoorwaarden (beperkt krachtvoer) al snel vaststellen dat de genetische capaciteit van goede geiten de werkelijke productie te boven gaat. Bij een strategie van eeuwig duurmelken gaat alleen het jongvee en 5% van de beste oudere melkgeiten bij de bok. Dit voor de benodigde vervanging van oudere geiten en om genetisch verder vooruit te gaan.

Berekening eeuwig duurmelken

Als we uitgaan van een biologisch bedrijf met de volgende bedrijfsgegevens en aannames:

- 600 geiten;
- 900 liter melk bij 7% vet en eiwit;
- Melkprijs van 0,7 euro per liter van 7% vet en eiwit;
- 33% voorjaarslammeringen, 33% najaarslammeringen van de oudere geiten;
- 30% vervanging met jongvee: 5% sterfte en 25% wordt afgezet voor 25 euro;
- Bokjes kosten 6 euro per dier om af te zetten;
- Overschot geitjes brengen 50 euro per dier op;
- Een lammering levert een half uur extra werk op. Voor arbeid wordt gerekend met 20 euro per uur.

→ Ambitie

Biologische zuivel is onderscheidend in product, productiewijze en relatie met consument.

De melkgeiten- en melkschapenhouderij vallen onder de Productwerkgroep Zuivel en Rundveevlees van Bioconnect. Een aantal speerpunten van de productwerkgroep Zuivel en Rundveevlees zijn:

- Producten ontwikkelen met een betere voedingswaarde en betere smaak;
- Bijdragen aan een passende uitbetaalprijs voor alle schakels van de keten;
- Kringloop sluiten en efficiënter werken met mineralen uit mest en voer;
- Robuuste dieren ontwikkelen met minder krachtvoer en minimaal antibioticagebruik;
- Versterken van de biologische geiten- en schapensector.

Lopend onderzoek

- Verbetering weerstand geiten
- Mineralenonderzoek melkschapen
- Duurmelken geiten en schapen
- Optimalisatie weidegang geiten
- Familiekudde melkschapen
- Verbeteren welzijnsprestaties

Biokennisberichten

Biokennisberichten beschrijven de resultaten uit onderzoek voor de praktijk. Recente biokennisberichten Geiten en schapen beschreven:

- Duurmelken bij schapen
- Vetgehalte geitenmelk

Kijk op www.biokennis.nl voor alle reeds verschenen berichten. U kunt zich daar ook abonneren.

Dit bedrijf gaat over naar een bedrijfsvoering met eeuwig duurmelken. Daarbij gaan alleen de 5% beste dieren na enkele jaren duurmelken bij de bok. Het vervangingspercentage is 20%. Jaarlingen lammeren een maand later af, als ze 5 kg extra wegen.

De gehalten van deze geiten stijgen met 1,5 promille vet en 0,5 promille eiwit. Dit komt omdat er geen piek in melkproductie is en juist een mooie spreiding over het jaar.

De opfokkosten per jaarling stijgen van 300 tot 330 euro per dier omdat ze iets ouder moeten worden. Daar staat tegenover dat er minder dieren vervangen worden. Bovendien ging het vroeger om uitstoot van geiten terwijl nu de helft van de dieren die worden uitgeselecteerd vanwege een lage productie nog gezond zijn. Deze kunnen op een ander bedrijf bij de bok en brengen daardoor nog 75 euro op. Hierbij gaan we uit van 2% in plaats van 5% sterfte of nul-verkoop ten opzichte

van het vroegere scenario met meer lammeringen. Bij eeuwig duurmelken worden er ook pas oudere geiten weggedaan als ze de dag erna vervangen worden door jaarlingen. Dit maakt dat de bezetting van de stal makkelijker hoog te houden is. We gaan uit van een 5% betere bezetting van de stal. Ook al omdat er relatief minder opfok nodig is en de jaarlingen minder snel de plek innemen van de melkgeiten.

Dit levert de volgende voor- en nadelen op.

Voordelen:

- 0,2% stijging van gehalte. 10.800 euro
- Lagere opfokkosten. 14.400 euro
- 5% betere bezetting van de stal. 19.440 euro
- Meer geld van uitstoot geiten. 1.650 euro
- Minder bokjes af te zetten. 2.580 euro
- Minder arbeid. (4.300) euro

Nadelen:

- Minder geitjes af te zetten. 17.500 euro
- Extra aandacht schijndracht. 1.200 euro

Strategie en sturing

Om duurmelken goed te kunnen uitvoeren is het belangrijk te begrijpen hoe melkproductie hormonaal wordt gestuurd en hoe je daar als geitenhouder op inspeelt met management.

- Normaliter stimuleert het groeihormoon een hoge melkproductie terwijl het hormoon insuline geiten aanzet tot vlees- en vetvorming ten nadele van de melkproductie.
- Na het lammeren is de neiging tot interne groeihormoonproductie hoog. Selectie op melkrijpheid is eigenlijk het selecteren van dieren met een hoge interne groeihormoonproductie. Met voldoende eiwit (DVE) in het rantsoen wordt dit ook gestimuleerd.
- In de periode dat de dieren graag veel melk geven, als gevolg van een hoge autonome groeihormoonproductie, is een goede energievoorziening van belang die de geiten in staat stelt om deze hoge productie te behouden. Darmverteerbaar zetmeel is hiervoor belangrijk in de lactatiestart. Echter, later in de lactatie geeft dit darmverteerbaar zetmeel aanleiding tot een verhoogde insulineproductie door de geit, wat weer leidt tot groei/vervetting in plaats van melkproductie. De kunst is om starters van voldoende zetmeel te voorzien en snel genoeg af te bouwen voor duurmelkers. Toch voldoende energie in het rantsoen houden in de duurmelkfase, kan door energie te verstrekken in de vorm van pectines (bijvoorbeeld bietenproducten). Deze laatste drijven de melk zonder de dieren sterk aan te zetten tot pensverzuring en vervetting. Verder is het kwestie om de DVE-voorziening goed te houden.
- Kortere dagen en minder intensief licht verlagen de groeihormoonproductie en verhogen de neiging tot insulineproductie. Hierbij speelt het hormoon melatonine een rol dat wordt aangemaakt als het donker wordt. Bijbelichten in donkere periodes is dan nodig.
- Verder is het de kunst om rantsoenschommelingen te minimaliseren. In de winter zijn lasagnakuilen een belangrijk instrument om de ruwvoederveorziening stabiel te houden. Wel opletten: bijsturen is nog moeilijk. Het voordeel van meerdere kuilen open of diverse soorten pakken voederen, is de mogelijkheid tot bijsturing. Bij veel open kuilen kan broei een probleem worden, zeker in de tussenseizoenen. In de zomer is het vaak zaak om de seizoens- en weerseffecten te compenseren in de voeding via bijsturing(skracht)voer.
- De genetische basis moet goed zijn, alleen dieren die graag melk geven komen in aanmerking voor de duurmelkstrategie. Bij een hoge productiepiek, kunnen ze lang afzakken voordat ze te weinig melk geven. Maar een persistente lactatiecurve geeft nog het meeste voordeel.
- Jaarlingen zijn wat betreft persistentie in het voordeel bij duurmelken.
- Een betere ontwikkeling van jaarlingen levert een hogere productie op (1 kg meer lichaamsgewicht levert 18 liter melk in het eerste lactatiejaar extra). Ze pieken hoger en kunnen het duurmelken beter aan. Bovendien krijgen we door deze betere ontwikkeling meer lammeren van de jaarlingen, welke de belangrijkste bron van de nafok zijn.

Gerekend met extern te betalen arbeid en een handhaving van de productie per geit dan levert eeuwig duurmelken 25.870 euro netto voordeel op. Wordt de arbeidsdrukverlaging niet in geld uitgedrukt, maar alleen als rust dan levert het 21.570 euro op. Een liter extra standaardmelk levert 0,70 euro per liter op. De geiten mogen zo alweer 51 liter in productie zakken, om nog evenveel opbrengst over te houden. Zou de productie stijgen bij deze strategie, dan komt er bij 5% extra standaardmelk per geit nog eens in totaal 19.845 euro bij!

Wel of niet eeuwig duurmelken?

Uw geiten zijn klaar voor eeuwig duurmelken wanneer ze meer melk kunnen geven vanuit genetisch oogpunt dan de hoeveelheid die door de biologische randvoorwaarden mogelijk gemaakt wordt. Wanneer u daarnaast liever geiten melkt dan geiten fokt, dan is eeuwig duurmelken een goed idee. Door af en toe de beste oude geiten bij de bok te zetten, valt er ook nog extra vooruitgang in uw veestapel te boeken.

Risico van schijndracht

Duurmelken verhoogt het risico op schijndracht omdat er geen bevruchting volgt na de ovulatie. Vroegtijdige detectie van schijndracht is belangrijk om productiederving te vermijden. Schijndracht kan behandeld worden. Wel is het beter om zo goed mogelijk schijndracht te voorkomen.

We weten dat bronst vermijden minder kans geeft op schijndracht. Via bokkenmanagement en belichting kan bronst enigszins vermeden worden. De bok moet buiten de stal van de melkproducerende geiten worden gehouden. Als er toch wordt overgaan op het incidenteel dekken van bronstige geiten die behoren tot de 5% beste dieren, gebeurt dit het beste door met de geiten naar de bokkenstal te gaan en ze daar enkele uren te laten doorbrengen. Constant hoogzomer simuleren via belichting in de productiestal is bronstonderdrukkend.

Er bestaan nog onduidelijkheden over de bijdrage van hoge ureumgehalten in de melk aan de incidentie van schijndracht. Soms wordt gedacht dat het vetzuurpatroon in de voeding medebepalend is. Anderen vermoeden dat fyto-oestrogene stoffen uit bijvoorbeeld vlinderbloemigen een rol kunnen spelen bij het ontstaan van schijndracht. Ook mycotoxinen worden in dit verband genoemd. Kortom: er zijn nog genoeg vragen te beantwoorden. In ieder geval is het in de gaten houden van schijndracht belangrijk om eeuwig duurmelken vol te houden.

Met vakmanschap en stuurmanskunst komt u uit op een goed bedrijfseconomisch resultaat. Om de duurmelkers niet te laten zakken in melkproductie, is het wel nodig om de zaak goed in de gaten te

houden. Geduld en vertrouwen zijn vooral in de kerstperiode van cruciaal belang; geef de geiten de kans om met de lengende dagen weer meer melk te gaan produceren.

Ervaringen van Ria Fokkink, geitenhoudster te Vorden

Ria Fokkink past nu al meer dan 2 jaar succesvol duurmelken toe op haar hele koppel (110-120 geiten). Ria is met alle geiten die in 2009 hebben afgelamerd gaan duurmelken. Hiervoor heeft ze in het najaar van 2009 de verlichting in de stal verbeterd en de stal wit geschilderd (dat scheelde 15% lichtopbrengst). Met een tijdschakelaar werd de eerste twee jaar 16 uur licht per dag gegeven. Sinds oktober 2011 is dit opgeschroefd naar 18,5 uur licht aan en 5,5 uur uit. Bovendien heeft ze sinds 2008 voederbieten in het rantsoen en let ze op het rantsoen met het oog op vet worden. Ze houdt 2 liter aan als productieondergrens, daaronder gaat de geit naar de slacht. Voor jaarlingen ligt dat iets lager, afhankelijk van het gemiddelde van de hele jaarlingengroep. Jaarlijks worden 20-25 jaarlingen in de kudde gebracht; voor het merendeel lammeren van jaarlingen. Daarnaast zijn er de afgelopen jaren elk jaar vijf oudere topgeiten bij de bok gegaan. Ria: "Het enige nadeel van duurmelken is het vele rits (bronstig) worden en de bijkomende onrust in de stal. En tja, omdat je geen droogstand hebt verlies je daarmee de welkome vakantietijd. Daar staan tegenover de grote verbetering van het bedrijfsresultaat, geen lammertijd en dus ook geen grote afvoer van lammeren."

Het doel van Bioconnect is het verder ontwikkelen en versterken van de biologische landbouwsector door het initiëren en uitvoeren van onderzoeksprojecten. In Bioconnect werken ondernemers (van boer tot winkelvloer) samen met onderwijs- en onderzoeksinstellingen en adviesorganisaties. Dit leidt tot een vraaggestuurde aanpak die uniek is in Europa.

Het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie is financier van de onderzoeksprojecten.

Wageningen UR (University & Research centre) en het Louis Bolk Instituut zijn de uitvoerders van het onderzoek. Op dit moment zijn dit voor de biologische landbouwsector zo'n 140 onderzoeksprojecten.

Contact

Contactpersoon: Nick van Eekeren,
Louis Bolk Instituut
e-mail: n.vaneeekeren@louisbolk.nl
telefoon: 0343 523 860
www.biokennis.nl

Tekst: Wim Govaerts en Nick van Eekeren,
Louis Bolk Instituut

Eindredactie / Vormgeving / Productie
Wageningen UR, Communication Services
e-mail: info@biokennis.nl
telefoon: 0317 486 370